

С. Л. КОВАЛЬ

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто практику здійснення бюджетного фінансування розвитку лісового господарства. Проаналізовано видатки бюджетів на розвиток лісового господарства за 2002 – 2009 рр. Досліджено виконання основних бюджетних програм підтримки лісового господарства.

Рассмотрена практика бюджетного финансирования развития лесного хозяйства. Проанализированы расходы бюджетов на развитие лесного хозяйства за 2002 – 2009 гг. Исследовано исполнение основных бюджетных программ поддержки лесного хозяйства.

The practice of realization of the budgetary financing of development of forest industry is considered. The charges of budgets on development of forest industry for 2002 – 2009 are analysed. The implementation of the main budgetary programs of forest industry is explored.

Ключові слова: фінансування розвитку лісового господарства, бюджетна програма, видатки бюджету, програмно-цільовий метод.

Постановка проблеми. Лісове господарство є галуззю економіки і одночасно ключовим фактором стабілізації клімату, збереження біорізноманіття, забезпечення високої якості життя населення. Ліси України за своїм призначенням і розміщенням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, екологічні і соціальні та інші функції, забезпечують потреби суспільства у лісових ресурсах. Особливістю національних лісів є те, що значна частина з них є штучно створеними і потребує посиленого догляду. Тому, виникає потреба фінансового забезпечення розвитку лісового господарства для раціонального використання, збереження і відтворення лісових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-економічні аспекти розвитку лісового господарства ґрунтовно досліджено у працях науковців, зокрема, Генсірука С.А., Данилишина Б.М., Кравця П.В., Лакиди П.І., Мішеніна Є.В., Нікітіна А.Б., Римара М.В., Петрова А.П., Синякевича І.М., Туниці Ю.Ю. та ін. Разом з тим, питання, пов'язані з функціонуванням бюджетного механізму фінансування розвитку лісового господарства, є недостатньо вивченими. Необхідність підвищення ефективності бюджетного фінансування лісового господарства в сучасних умовах обумовила написання даної наукової статті.

Мета і завдання дослідження полягають у визначенні джерел фінансування та удосконаленні механізму здійснення видатків бюджетів на розвиток лісового господарства.

Основні результати дослідження. Фінансування розвитку лісового господарства здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, лісокористувачів, а також інших джерел, у т. ч. коштів міжнародних організацій та іноземних інвесторів. Загалом необхідність бюджетного фінансування лісового господарства тісно пов'язана з довготривалим періодом лісовирощування.

У механізмі здійснення видатків бюджетів на розвиток лісового господарства значну роль відіграє бюджетне планування, оскільки від правильного визначення планових показників видатків бюджету залежить якість його виконання. Процес бюджетного планування здійснюється на основі принципів програмно-цільового методу і починається з визначення пріоритетів у видатковій політиці бюджету, враховуючи цілі, встановлені основними програмними документами уряду, у т. ч. затвердженими державними програмами розвитку лісового господарства, окремих регіонів, на основі яких формуються бюджети усіх рівнів.

З метою реалізації Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі [1] та на виконання вимог наказу Міністерства фінансів України «Про паспорти бюджетних програм» [2] проводиться складання та затвердження паспортів бюджетних програм, що дає змогу на етапі планування детально визначити кількісні та якісні показники,

досягнення яких повинні забезпечити головні розпорядники бюджетних коштів, встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних асигнувань і результатами їх використання. Паспорти бюджетних програм складають головні розпорядники бюджетних коштів, зокрема по лісовому господарству – Державний комітет лісового господарства України за кожною бюджетною програмою, затвердженою законом про державний бюджет на відповідний бюджетний період.

Визначення вартості одиниці робіт здійснюється за природнокліматичними зонами, виходячи з нормативів витрат, які розробляються на основі нормативно-технологічних карт відповідно до норм і вимог ведення лісового господарства та затверджуються Державним комітетом лісового господарства. Розрахунок обсягу та вартості робіт капітального характеру здійснюється відповідно до проектно-кошторисної документації, розробленої з урахуванням вимог нормативних документів з ведення лісового господарства.

Обсяг бюджетних коштів обчислюється як різниця між загальною нормативною потребою у видатках на ведення лісового господарства, охорону і захист лісів та обсягом надходжень власних коштів від лісгосподарської діяльності. При цьому кошти, що надійшли від реалізації деревини, одержаної від рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, спрямовуються у повному обсязі на ведення лісового господарства, охорону і захист лісів.

Республіканський комітет Автономної Республіки Крим з лісового і мисливського господарства, управління лісового та мисливського господарства, об'єднання, а також підприємства та установи, що належать до сфери управління Державному комітету лісового господарства, подають зазначеному Комітетові узагальнені розрахунки і обґрунтування проекту плану заходів відповідно до бюджетної програми, на підставі якого розробляється зведений план заходів, що затверджує Державний комітет лісового господарства за погодженням з Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Міністерством фінансів України. Копію зведеного плану заходів Державний комітет лісового господарства України подає Державному казначейству України.

На підставі зведеного плану заходів підприємства та установи складають виробничо-фінансові плани з ведення лісового господарства, мисливства та охорони навколишнього природного середовища і надсилають їх на розгляд управлінь лісового господарства та об'єднань, які після затвердження подають такі плани Державному комітету лісового господарства.

Державний комітет лісового господарства, Республіканський комітет Автономної Республіки Крим з лісового і мисливського господарства, управління лісового та мисливського господарства, об'єднання, підприємства та установи затверджують в установленому порядку кошториси за всіма кодами економічної класифікації відповідно до розпису асигнувань загального фонду державного бюджету.

Щорічно постановою Кабінету Міністрів України затверджується порядок використання коштів, по кожній з передбачених у державному бюджеті бюджетній програмі, який визначає головних розпорядників коштів, що виділяються на виконання програми; одержувачів бюджетних коштів; порядок розподілу бюджетних коштів між одержувачами; спрямування бюджетних коштів; перелік документів та звітних матеріалів, що подаються одержувачами бюджетних коштів; порядок подання звітності про використання та спрямування коштів виділених на виконання бюджетної програми.

Фінансування розвитку лісового господарства здійснюється за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів (табл. 1).

Частка видатків Державного бюджету України на розвиток лісового господарства впродовж 2002 – 2008 рр. становила близько 0,2% всіх видатків, у 2009 р. знизилася до 0,1%. Незначна питома вага видатків місцевих бюджетів на лісове господарство пояснюється тим, що за рахунок коштів місцевих бюджетів і фондів охорони навколишнього природного середовища здійснюються заходи щодо охорони і відтворення лісових ресурсів місцевого значення.

Видатки бюджетів на розвиток лісового господарства за 2002 – 2009 рр. [3]

Показники		2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Державний бюджет України									
Лісове господарство	млн грн	94,1	101,5	139,2	189,2	249,5	366,8	549,2	361,2
	%	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Видатки, всього	млн грн	44348,2	56120,0	79471,5	112975,9	137108,0	174254,3	241490,1	242437,2
місцеві бюджети									
Лісове господарство	млн грн	0,1	0,2	0,4	0,1	0,01	0,02	18,3	16,8
	%	0,0004	0,0006	0,0003	0,0002	0,00001	0,00002	0,01	0,01
Видатки, всього	млн грн	27731,4	33770,1	40356,6	53547,2	75781,6	104853,2	138998,8	136254,9

З метою організації ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку та підвищення ролі лісового сектору в економіці держави розроблено Державну програму «Ліси України» на 2010 – 2015 рр. [4] та Концепцію реформування та розвитку лісового господарства [5], на основі яких розробляються бюджетні програми.

Варто акцентувати увагу на окремих положеннях Концепції реформування та розвитку лісового господарства. Зокрема, передбачено за рахунок коштів державного бюджету забезпечити розширене відтворення лісів та агролісомеліорацію у степовій і лісостеповій природних зонах, утримання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, охорону і захист лісів від пожеж, хвороб та шкідників, рубки догляду за лісом, інші заходи з поліпшення породного складу і якості лісів, ведення мисливського господарства, лісовпорядкування, інвентаризацію та моніторинг лісів, ведення кадастру рослинного і тваринного світу, проведення державної лісової та мисливської охорони (служби), розвиток лісової науки та освіти, виховання та пропаганду екологічної культури (розвиток і підтримка шкільних лісництв, організація та здійснення заходів зі створення лісів за участю громадськості, видавнича діяльність, інформування громадськості через засоби масової інформації тощо). За кошти місцевих бюджетів і фондів охорони навколишнього природного середовища здійснюються заходи щодо охорони і відтворення лісових ресурсів місцевого значення. Згідно з «Переліком робіт з ведення лісового і мисливського господарства, охорони і захисту лісів, на виконання яких можуть спрямовуватися бюджетні кошти» бюджетні кошти виділяються на:

- лісовпорядкування (лісовпорядкування, упорядження мисливських угідь, ґрунтово-типологічне обстеження, ведення державного лісового кадастру, обліку та моніторингу лісів, проведення національної інвентаризації лісів, аерофотозйомка лісів, обстеження та дослідження деревостанів, розроблення проектів упорядження території);

- проектно-вишукувальні та науково-дослідні роботи;

- рубки, пов'язані з веденням лісового господарства;

- допоміжні лісгосподарські роботи (відведення ділянок лісу під рубку та для інших потреб, підготовка технічної документації, будівництво, реконструкція і утримання лісгосподарських доріг та інших інженерно-технічних споруд (містки, мости, підпірні стінки тощо), придбання лісгосподарської техніки та обладнання);

- лісокультурні роботи (садіння і висівання лісу, сприяння природному поновленню лісу, реконструкція насаджень, догляд за лісовими культурами, обробіток ґрунту під лісові культури, заготівля або закупівля насіння та садивного матеріалу);

- охорону лісів від пожеж (улаштування протипожежних розривів та мінералізованих смуг і догляд за ними, утворення та забезпечення функціонування лісових пожежних станцій і пунктів спостереження, забезпечення мобільного зв'язку та радіозв'язку, будівництво об'єктів протипожежного призначення, авіаційна охорона лісів, гасіння лісових пожеж,

протипожежна пропаганда);

- здійснення заходів щодо боротьби із шкідниками та хворобами лісу;
- мисливське господарство (охорона та ведення обліку диких тварин, забезпечення відтворення мисливських тварин);

- забезпечення функціонування державної лісової охорони, загальногосподарські та адміністративні витрати з ведення лісового і мисливського господарства [6].

Використання коштів Державного бюджету України Державним комітетом лісового господарства України за основними бюджетними програмами у 2006 – 2009 рр. представлено в табл. 2.

Як бачимо, у 2006 – 2009 рр. найбільше коштів використано за бюджетною програмою «Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів в лісовому фонді» (199,5 – 346,7 млн грн), за рахунок яких забезпечується боротьба зі шкідниками та хворобами лісу, здійснюється авіаційна і наземна охорона лісів від пожеж, проводиться лісовпорядкування.

Таблиця 2

Використання коштів Державного бюджету України Державним комітетом лісового господарства України за бюджетними програмами у 2006 – 2009 рр., млн грн [3]

Назва бюджетної програми	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Керівництво та управління у сфері лісового господарства	28,3	27,8	32,6	31,7	46,5	45,4	37,0	36,4
Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів в лісовому фонді	201,2	199,5	286,2	285,0	348,7	346,7	310,1	299,8
Придбання пожежних автомобілів та протипожежного обладнання	–	–	–	–	20,0	18,3	–	–
Запобігання неконтрольованій вирубці лісів у Карпатському регіоні та проведення штучного відтворення лісових насаджень	–	–	–	–	90,0	89,6	–	–

Висновки. В Україні бюджетне фінансування розвитку лісового господарства здійснюється на основі принципів програмно-цільового методу і залежить від обсягу коштів, затверджених законом про бюджет на відповідний рік та порядку використання коштів по кожній окремій бюджетній програмі.

У результаті проведеного дослідження виявлено позитивну динаміку зростання обсягів бюджетного фінансування лісового господарства у 2002 – 2008 рр. та їх зниження впродовж 2009 р. до рівня 2007 р. Слід зауважити, що питома вага цих видатків є незначною у загальному обсязі видатків бюджетів. Проведений аналіз свідчить, що видатки на розвиток лісового господарства переважно здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

У процесі дослідження використання коштів Державного бюджету України за бюджетними програмами спрямованими на розвиток лісового господарства у 2006 – 2008 рр. виявлено, що допускається виконання заходів передбачених програмами не в повному обсязі, що призводить до негативних наслідків. Так, Державним комітетом лісового господарства практично зупинено створення захисних лісонасаджень у високогір'ї Карпатського регіону. Як наслідок, лісовий покрив майже не вплинув на зменшення стихії, що сталася у липні 2008 р. в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській та Чернівецькій областях. Таким чином, невиконання заходів та відсутність дієвого контролю за реалізацією програм призводять до того, що економічний, екологічний та соціальний зміст бюджетних програм втрачається.

З метою ефективного використання коштів, необхідно запровадити дієвий фінансовий контроль за виконанням бюджетних програм. Вважаємо, що в сучасній економіці доцільним

є залучення громадськості і недержавних громадських організацій до контролю за використанням коштів в межах бюджетних програм з обов'язковим оприлюдненням інформації про результати моніторингу у відповідності з міжнародними стандартами.

Оскільки в Україні намітилася тенденція зростання ролі держави у відтворенні та охороні лісових ресурсів, а заготівлю деревини здійснюють приватні підприємства, які недостатньо відшкодовують державі затрати на його вирощування, доцільно запровадити у вітчизняну практику досвід країн Європейського Союзу щодо створення спеціального цільового фонду, який формується за рахунок обов'язкових внесків зі споживачів деревини і використовується на заходи з лісорозведення і лісовідновлення. Здійснення запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності бюджетного фінансування лісового господарства в Україні.

Список використаних джерел

1. Концепція застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі [Електронний ресурс] : [схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. № 538-р]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/document/spart07/inx07292.htm>
2. Про паспорти бюджетних програм : наказ : [затв. Міністерством фінансів України від 29.12.2002 р. № 1098] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapravо.net/data2008/base52/ukr52471.htm>
3. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2002 – 2009 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/>
4. Державна програма «Ліси України» на 2010 – 2015 рр. : [затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2010 р. № 977] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=977-2009-%EF>
5. Концепція реформування та розвитку лісового господарства : [схв. розпор. Кабінету Міністрів України від 18.04.2006 р. № 208-р] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=208-2006-%F0>
6. Перелік робіт з ведення лісового і мисливського господарства, охорони і захисту лісів, на виконання яких можуть спрямовуватися бюджетні кошти : [затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2007 р. № 253] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg>
7. Пояснювальна записка до Звіту про виконання Державного бюджету України за 2006 – 2009 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control>

УДК 336.226

О. О. НЕПОЧАТЕНКО
В. П. БЕЧКО

НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті проаналізовано недоліки сучасної системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників та запропоновано напрями її вдосконалення.

В статье проанализированы недостатки современной системы налогообложения сельскохозяйственных товаропроизводителей и предложены направления ее совершенствования.

In the article the lacks of the modern system of taxation of agricultural commodity producers are analyzed and directions of its perfection are offered.

Ключові слова: недоліки, система оподаткування сільськогосподарські підприємства, вдосконалення.

Постановка проблеми. Важливим завданням системи державного регулювання економічних явищ та процесів в сільськогосподарській галузі є забезпечення достатнього